

Beszámolók ◦ Szemlék ◦ Közlemények

TÁJÉKOZTATÁS ALTALÁBAN

Az információs tevékenység fejlesztésének jogi problémái Lengyelországban

1978. januárjában a tudományos, felsőoktatási és műszaki fejlesztési miniszter elrendelte az információs tevékenység jogi problémáinak komplex feldolgozását. A vizsgálat célja az információs tevékenység átfogó jogi szabályozásának megalapozása.

Az információval kapcsolatos eddigi legfontosabb jogszabályok a minisztertanács 169/1960., 142/1961., 160/1963., 35/1971. és 36/1971. számú határozatai, egytől-egyig a szervezet és az irányítás síkján mozogtak. Pozitív szerepüket nem szabad elvitatni, de az időközben megindult komplex vizsgálódások első felelősségteljes megállapítása mégsem lehetett más, mint az, hogy az információs tevékenység jogi problémaköre jóval tágabb, összetettebb és mélyebb.

A vizsgálat sürgősségét főként az az 1974. évi határozat hangsúlyozza, amelynek értelmében hozzá kell kezdeni az ország *Tudományos, Műszaki és Szervezési Információs Rendszerének (System Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej, SINTO)* megtervezéséhez és fokozatos megszervezéséhez (vö. a minisztertanács elnökségének 3/1974. sz. határozatával).

Az eddigi vizsgálódásokból nagyjából-egészéből máris fel lehet vázolni azokat a csomópontokat, amelyeknek egyértelmű jogi szabályozása nélkül az információs tevékenység a jövőben el sem képzelhető:

1. A tudományos, műszaki és gazdasági információk összessége, az országos információs bázis nemzeti vagyon, amelyet védeni kell és amellyel ésszerűen kell gazdálkodni. Ezt ki kell mondani a lépten-nyomon tapasztalható elzárkózásnak, féltékenységeknek, szolgáltatások megtagadásának és információk visszatartásának feloldása végett, továbbá a könyvtári és a levéltári rendszernek az információs rendszerhez történő tervszerű kapcsolódása érdekében.

2. Minden tudományos és gazdasági tevékenységet végző intézményt kötelezni kell arra, hogy *tevékenységének eredményeit információs anyagokban közzétegye*, illetve dokumentálja. Jelenleg ui. számos intézmény vonakodik e kötelezettségének eleget tenni.

3. Ki kell mondani, hogy mindenkinek joga van a tudományos, műszaki és gazdasági információk használatára, illetve *minden intézmény kötelessége az információkhoz való hozzáférés biztosítása*, természetesen az információk védelmét biztosító szabályok betartásával. Ez különösen az egyéni felhasználók igényeinek kielégítése szempontjából multhatatlan követelmény, mert napjainkban a különböző ürügekkel való eltanácsolásuk eléggé általános gyakorlat.

4. *Elő kell írni* a gazdasági, a tudományos, a kulturális és az igazgatási tevékenység legkülönbözőbb formáiban a tudományos, műszaki és gazdasági információk felhasználását. Nem szabad a jövőben eltérni, hogy az információk elhanyagolása következtében a legkülönbözőbb helyeken újra felfedezzenek rég ismert dolgokat, illetve, hogy megalapozatlan döntéseket hozzanak.

5. *Korszerűsíteni kell a szerzői jogvédelmet* olyan módon, hogy elősegítse a tudományos, műszaki és gazdasági információs rendszer fejlődését és a nemzetközi információcsere bővítését. Napjaink gyakorlatának számos ellentmondása vezethető vissza a szerzői jogvédelem merev kezelésére.

6. Igen széles körben kell *szabályozni mind az információs rendszerben résztvevő intézmények, mind a felhasználók jogait és kötelezettségeit*, beleértve ebbe a különféle szolgáltatások árát is.

7. Törvényerejű jogszabállyal kell szabályozni az információs rendszer szervezetét, különösen a *rendszert irányító szervek kötelezettségeit és jogait*.

8. Meg kell határozni az *információs dolgozók szakmai státuszát, alkalmazásuk és bérezésük alapelveit*. El kell érni, hogy az információs dolgozó – a jelenlegi

gyakorlattól eltérően – ne legyen kitéve önkényeskedésnek, akár munkakörének meghatározásáról, akár bérezéséről van szó. A szabályozás további célja, hogy ne lehessen információs tevékenységre alkalmatlan személyeket információs munkára alkalmazni.

9. Egységes elvekre kell helyezni az *információs tevékenység finanszírozását*.

/GÓRAL, J.: *Prawne problemy rozwoju działalności informacyjnej w Polsce. = Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji, 23. köt. 3. sz. 1978. p. 5–10./*

(Futala Tibor)

Csehszlovák és lengyel szakemberek felkészültsége információk felhasználására

1975-ben a prágai UVTEI* és a varsói CİNTE** összehasonlító vizsgálatot végzett csehszlovák és lengyel szakemberek körében. Egyrészt arra kerestek választ, hogy milyen különbségek vannak a két ország szakemberei között az információk felhasználására való felkészültséget illetően, másrészt pedig arra, hogy mennyiben különböznek egymástól a két országban kialakult információs gyakorlatok és szokások.

A vizsgálat – sajnos – kis mintasokaságokat ölelt fel (40 lengyel és 42 cseh szakember). Eredményei ezért aligha reprezentatívak. Ha azonban az eredményeket csak trendeknek tekintjük, egyértelműen hangsúlyozható az összehasonlító vizsgálatok hasznossága mind a szakemberek felkészítése, mind pedig az érintett országok információs rendszerének továbbfejlesztése szempontjából.

A cseh és lengyel szakemberek *idegen nyelvtudása között nem tapasztalható lényeges különbség*. Az orosz nyelv ismerete a cseh és a lengyel mintában egyaránt általánosnak mondható; a különbség annyi, hogy a korosabb lengyelek orosz nyelvtudása aktívabb, mint cseh kortársaiké. Közös vonása mindkét mintának, hogy az aktív orosz nyelvtudás az életkor csökkenésével fokozódik.

A cseh szakemberek körében valamivel többen tudnak németül. Közös tendencia viszont, hogy az idősebb

bek közül mindkét csoportban többen tudnak németül. A franciát mindkét minta azonos arányban ismeri. A lengyelek közül többen tudnak angolul (48% a 30%-kal szemben), de míg Lengyelországban az idősebbek, addig Csehszlovákiában a fiatalabbak körében nagyobb arányú az angol nyelv ismerete.

A cseh szakemberek munkaidő-mérlegében jóval nagyobb helyet foglal el az *értekezleteken és a vitákon való részvétel*. Különösen az idősebbek értekeznek gyakorta. A lengyeleknél fordított a helyzet: ők az évek előrehaladtával mindinkább felmentik magukat az értekezleteken és vitákon való részvétel kötelezettsége alól. Az idősebb lengyeleknek viszont több adminisztratív feladatot kell magukra vállalniuk.

Az *alkotó munkában* az idősebb csehek állnak az élen. A lengyelek többet kísérleteznek és valamivel többet publikálnak. A csehek körében a kísérletezés az életkor előrehaladtával enyhén csökken. A lengyeleknél ilyen tendenciát nem lehetett kimutatni.

A lengyelek általában gyorsabban emelkednek a ranglétrán. Mindkét mintára jellemző, hogy 10 éves munkaviszony után fokozódik az információ iránti szűkséglet.

A csehek 86%-ának, a lengyelek 77%-ának nincs semmiféle speciális információhasználói felkészültsége. Ebből is következik: a két minta túlnyomó többsége egyéni információs kartotékot sem vezet.

Az információs szolgáltatások igénybevétele, illetve a velük való elégedettség tekintetében a vizsgálat az *1. táblázatba* foglalt eredményeket hozta. (Lásd p. 583.)

Az *adatok*, mégha a kis mintákból következő esetlegességek torzítják is őket, *önmagukért beszélnek*. Azt azonban külön is érdemes megjegyezni, hogy mindkét csoportban milyen általános a korszerű szolgáltatások felőli tájékozatlanság. Így pl. a két minta 84–85%-ának nincs tudomása a szelektív információterjesztésről. A lengyelek 90%-a és a csehek 65%-a nem tud a faktográfiai szolgáltatásokról. Általában nyugtalanító az, hogy az egyes konkrét szolgáltatásokat milyen sokan nem ismerik.

/KÖNIGOVÁ, M. – SMETÁČEK, V.: *Uživatelé informací v PLR a v ČSSR = Československá Informatika, 20. köt. 3. sz. 1978. p. 73–77./*

(Futala Tibor)

* Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací = Tudományos, Műszaki és Gazdasági Tájékoztatási Központ

** Centrum Informacji Naukowej Technicznej i Ekonomicznej = Tudományos, Műszaki és Gazdasági Tájékoztatási Központ